



Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaaliturva.fi

Lapsi on sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena – mistä asioista päättää huoltaja, mistä viranomaiset?

Huoltajan suostumusta tarvitaan lastensuojelun avohuollon tukitoimien järjestämiseen

Lastensuojelulain 8 §:n (683/1983) mukaan perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijais-huolto sekä jälkihuolto.

Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua järjestettäessä on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsen vanhempien ja muiden lasta hoitavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia on tuettava, jotta lapselle saataisiin vakiinnutettua suotuisat kasvuolot.

Avohuollon tukitoimet lakkautettava huoltajan niin pyytäessä

Lastensuojelulain 14 §:n mukaan lapselle voidaan järjestää avohuollon tukitoimena perhehoitoa tai laitoshuoltoa yhdessä hänen vanhempiensa, huoltajansa tai sen henkilön kanssa, jonka hoidossa ja kasvatuksessa lapsi on. Lapselle, joka on täyttänyt 12 vuotta, tätä hoitoa tai huoltoa voidaan järjestää yksin häneen kohdistuvana, jos hän itse sitä pyytää tai siihen suostuu.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 4 §:n mukaan huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta sekä muista henkilökohtaisista asioista. Avohuollon tukitoimien järjestäminen edellyttää siis aina huoltajan antamaa suostumusta.

Jos huoltaja ei anna suostumustaan tai kieltää avohuollon tukitoimena järjestettävän huollon järjestämisen, ei sosiaalilautakunnalla ole oikeutta sijoittaa lasta tai jatkaa avohuollon tukitoimenpiteenä tapahtuvaa sijoitusta vastoin

huoltajan suostumusta.

Sosiaalilautakunta voi ryhtyä tällaisessa tilanteessa lastensuojelulain 16 §:n mukaiseen lapsen huostaanottoon, jos säännöksessä tarkoitetut edellytykset ovat olemassa. Jos huostaanoton edellytyksiä ei ole, avohuollon tukitoimet ja sijoitus pitää lakkauttaa heti huoltajan niin vaatiessa tai pyytäessä.

Ei oikeutta rajoitustoimenpiteisiin

Koska avohuollona tapahtuva sijoitus on vapaaehtoinen ja edellyttää huoltajan suostumusta, ei sosiaalilautakunnalla ole oikeutta ryhtyä rajoittamaan esimerkiksi lapsen ja hänen huoltajansa välistä yhteydenpitoa tai käyttää avohuollon sijoituksen aikana lastensuojelulain mukaisia muitakaan rajoitustoimenpiteitä.

Jos lapsi on esimerkiksi sijoitettu yksin perhehoitoon tai laitokseen avohuollon tukitoimenpiteenä, sosiaalilautakunta ei voi yksipuolisesti määrätä kotilomien pituudesta tai sijoituspaikka ei voi peruuttaa kotilomia lapsen käyttäytymisen takia. Tällaisissa tilanteissa sosiaalilautakunnalla on velvollisuus neuvotella lapsen ja huoltajan kanssa sääntöjen noudattamisesta.

Jos avohuollon tukitoimena tapahtuva sijoitus katsotaan mahdottomaksi järjestää, lapsi on kotiutettava tai asiassa on arvioitava lastensuojelulain 16 §:n tarkoittamien huostaanoton edellytysten olemassa oloa.

Pakkotoimenpiteiden käyttöä kehitysvammahuollossa pitää tarkentaa lailla

Kehitysvammahuollossa käytettävissä pakkokeinoissa on kyse perusoikeuksien rajoittamisesta. Perustuslaki ja Euroopan ihmisoikeussopimus edellyttävät, että perusoikeuksien rajoittamisesta säädetään lakitasolla. Suomen pakkokeinoja koskeva lainsäädäntö on puutteellista ja se antaa mahdollisuuden perusoikeuksien laajaan rajoittamiseen kehitysvammaisuuden perusteella.

Perusoikeuksien rajoittaminen edellyttää aina, että rajoituksille on hyväksyttävät ja painavat perusteet. Kehitysvammahuollon arjessa pakkokeinoja käytetään usein vain siksi, että kehitysvammaisten ihmisten riittävä tukeminen ei ole mahdollista, koska henkilökuntaa on liian vähän.

Äbo Akademin ihmisoikeusinstituutin selvityksessä tarkastellaan nykyisen lainsäädännön ja käytössä olevien toimintatapojen muutostarvetta. Aineiston on kokoonnut ja raportin kirjoittanut oik. yo. **Jukka Kumpuvuori**. Sosiaali- ja terveysministeriön rahoittama selvitys liittyy hallitusohjelman mukaiseen kehitysvammalain ja vammaispalvelulain yhteensovittamiseen.

Selvitys korostaa lainsäädännön muutostarpeiden ohella koulutuksen merkitystä. Vakiintuneita käytäntöjä ei muuteta pelkästään muuttamalla lakia. ●

Perusoikeuksien rajoittamisesta kehitysvammapalvelujen toteuttamisessa. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, 2006:45. Julkaisu verkossa: www.stm.fi > Julkaisut > Selvityksiä

Lapsen ja vanhemman eturistiriidassa arvioitava edunvalvojan tarve

Lastensuojelulain ja hallintolain mukaan 15 vuotta täyttänyt lapsi käyttää henkilöään koskevassa asiassa puhevaltaa huoltajansa ohella. Jos lapsi vaatii esimerkiksi avohuollon sijoitusta itselleen, mutta huoltaja vastustaa sitä, ei avohuollon sijoituksen järjestämiselle ole edellytyksiä.

Tällaisissa tilanteissa on arvioitava, täyttyvätkö sosiaalihuollon asiakaslain mukaiset edellytykset edunvalvojan määräämiselle. Viimekädessä on arvioitava myös huostaanoton edellytysten täyttymistä.

Huollosta erotetulla vanhemmalla ei puhevaltaa

Vanhemmalla, joka ei ole lapsensa huoltaja, ei ole oikeutta käyttää puhevaltaa avohuollon tukitoimena järjestettyä perhehoitoa tai laitoshuoltoa koskevassa asiassa. Jos lapsen huoltaja kieltää huollosta erotetun vanhemman ja hänen lapsensa tapaamiset, ei sosiaalilautakunnalla ole oikeutta toimia vastoin huoltajan kieltäytymistä suostumusta.

Sosiaalilautakunnalla ei siis ole oikeutta panna täytäntöön lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevaa päätöstä.

Eduskunnan oikeusasiamiehen keväällä antamassa ratkaisussa oli kysymys tilanteesta, jossa lapsi oli sijoitettu avohuollon tukitoimenpiteenä lastensuojelulaitokseen. Huollosta erotetulla vanhemmalla, tässä tapauksessa isällä oli lapsensa tapaamisoikeus. Hän vaati oikeutta tavata lastaan laitoksessa lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen mukaisessa laajuudessa. Lapsen huoltaja oli kieltänyt tapaamisten järjestämisen.

Eduskunnan oikeusasiamies totesi ratkaisussaan, että vaikka isän oikeutta tavata lastaan ei ollut kielletty sopimuksessa tai tuomiossa, se ei

poistanut sosiaalityöntekijän velvollisuutta huoltajan suostumuksen pyytämiseen tapaamisen järjestelyssä. Sosiaalityöntekijän olisi tullut ottaa yhteyttä lapsen huoltajaan ja sopia hänen kanssaan isän ja lapsen tapaamisesta lastenkodissa. Oikeusasiamiehen käsityksen mukaan sosiaalityöntekijä menetteli tältä osin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain vastaisesti (EOA 5.5.2006, Dnro 2135/4/04).

Lapsen huoltajalla oikeus päättää lapsen asumisesta

Avohuollon tukitoimena sijoitetun lapsen sijoitusta lopetettaessa ja lasta kotiutettaessa palaa lapsi lähtökohtaisesti sen huoltajan luokse, jolla on oikeus päättää lapsen asuinpaikasta. Sosiaalilautakunnalla tai sosiaalityöntekijällä ei ole tällöin oikeutta päättää lapsen asuinpaikasta. Tämä oikeus on yksin lapsen huoltajalla.

Jos kysymys on yhteishuoltotilanteesta ja lapsen vanhemmat ovat erimielisiä siitä, mihin lapsen tulee palata sijoituksen jälkeen, päättäneenä asiasta se huoltaja, joka lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan sopimuksen mukaisesti voi päättää lapsen asumisesta. Jos tällaista sopimusta tai päätöstä ei ole, tilanne on vaikeampi.

Huoltajan vastustuksen takia avohuollon tukitoimet on heti lakkautettava ja lapsi kotiutettava. Jos yhteishuoltotilanteesta kummatkin vanhemmat vaativat lasta itselleen, lienee asia ratkaistava 12 vuotta täyttäneen lapsen mielipiteen mukaisesti. Tällaisissa tilanteissa vanhempia on luonnollisesti myös ohjattava viemään asia riittävästi tuomioistuimeen tai sopimaan asiasta sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella. ●

Lastensuojelulaki 683/1983

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 361/1983

Ajantasainen lainsäädäntö verkossa www.finlex.fi

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuja verkossa

www.oikeusasiamies.fi

VIREILLÄ EDUSKUNNASSA

ERITYISLASTENTARHANOPETTAJAN PALVELUJA OLTAVA TARVETTA VASTAAVASTI

Erityistä tukea tarvitsevien lasten asemaa päivähoitossa parannettaisiin säätämällä, että kunnan käytettävissä tulee olla lasten päivähoitossa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan palveluja.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lasten päivähoitosta annetun lain muuttamisesta (HE163/2006)

PÄIVÄTOIMINTAA JÄRJESTETTÄVÄ VAMMAISILLE

Vaikeasti kuulovammaisten, kuulo- ja näkövammaisten ja puhevammaisten mahdollisuutta saada tulkkipalveluja parannettaisiin. Lisäksi kunnan tulisi järjestää päivätoimintaa työkyvyttömillä henkilöillä, joilla ei vammaisuuden takia ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain mukaiseen työtoimintaan. Vammaisten päivätoiminta olisi maksuton sosiaalipalvelu.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun lain sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 4 §:n muuttamisesta (HE166/2006)

SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLOSSA VAHVISTETAAN OHJELMAJOHTAMISTA

Valtioneuvoston nelivuotiskaudeksi hyväksymä sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma korvattaisiin uudella sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisella kehittämisohjelmalla. Se täsmentäisi hallitusohjelman sosiaali- ja terveyspoliittisia tavoitteita.

Tarkoituksena on vahvistaa sosiaali- ja terveydenhuollon ohjausjärjestelmässä ohjelmajohtamista, jolloin ohjaus perustuisi nykyistä selkeämmin kansallisesti määriteltäisiin tavoitteisiin ja niitä tukeviin toimenpiteisiin.

Ohjelman valmistelua ja toteuttamisen koordinoimista varten valtioneuvosto asettaisi lakisääteisen sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan.

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annetun lain muuttamisesta (HE 236/2006)

Kuntaliiton verkkopalveluun kootaan usein kysytyjä lakiasioita

● Mitä kunnallisissa päätöksentekijärjestelmässä tarkoitetaan otto-oikeudella? Muun muassa tämä selviää *Kunnat.net* -verkkopalvelun *Usein kysytyjä lakiasioita* -osion kautta.

Kuntaliiton juristeilta kysellään paljon erityisesti kuntalaista ja hallintomenettelyistä, varsinkin esteellisyydestä. Asiantuntijoiden vastauksia tavallisimpiin kysymyksiin on nyt alettu koota liiton verkkopalveluun.

Mitä otto-oikeudella siis tarkoitetaan? Otto-oikeudesta säädetään kuntalain 51 §:ssä. Sillä tarkoitetaan kunnanhallituksen ja lautakunnan laajaa mahdollisuutta puuttua kunnan organisaatiossa niiden alapuolella tehtyihin päätöksiin ottamalla asiat uuteen käsittelyyn.

Kun otto-oikeutta käytetään ja aiemmin päätetty asia otetaan kunnanhallituksen tai lautakunnan käsiteltäväksi, alunperin tehty päätös menettää oikeudellisen merkityksensä. Ylemmällä toimielimellä on asiassa "vapaa kädet" arvioida asiaa ja aiemmin tehty päätöstä omista lähtökohdistaan. Päätös voidaan käsittelyn jälkeen pysyttää, kumota, sitä voidaan muuttaa eli tehdä asiassa uusi päätös tai asia voidaan palauttaa uudelleen käsiteltäväksi. ●